

Makitu ki Pol ndangi adi Galati'gi

Ta do makitu'ti ki Pol ndangi adi Galati'gi

Pol ndangi makitu kin kadi ndəji'n Njekawnan'gi ki donangi Galati'ti ojido kulə'gi lə de'gi madi ki in lo ki rangi'ti ə rei eke nje ki tandi mbunə njekawnan'ti ə isi ndoi nyando'gi ki ngom. Degə'gi kin tanyi rə təgi Pol ki in njekawkulə. Ningə eli toki de'gi ki in Juwipi'gi el, row kareba ki a ingəi kaji in təlro go ndukun lə Moji. Pol ilə'de ta'ti ki təgi; el'de toki k'in ki n'in'n njekawkulə ki n'ra'n ne kam n'ingə njerəngi ki rə Kirisiti'ti taa de a ingə kaji ki row lə kunme kadi Kirisiti (3.7) um ki row təlro go ndukun'ti lə Moji el. Kirisiti ta njekunme'gi ji təlro go ndukun'ti lə Moji ilə'de taa, ningə ngosine maji kadi kadi Ndil Luwə kujə rə'ne taga wagila wagila me kisikidɔtaa'ti lə'de. Konta'gi ki nan'gi ki toi me makitu Galati'ti sii nan'ti nər ki nje ki me makitu'ti ki Pol ndangi adi njekawnan'gi ki Rəm'ti.

Ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-10. Pol elta ɔr'n ta do'ne'ti təji'n toki n'in njekawkulə inbe 1.11-2.21. Nje ki uni me'de adi Luwə, Luwə təl'de to de'gi ki dana takum'ne'ti 3-4. Taa nan kilə nan taa ki kulə ki to do njekunme'de kadi Kirisiti'ti kadi to rai 5-6.

Kuwə ji nan

¹ M'in Pol ki njekawkulə lə Jeju Kirisiti in ki Luwə ki Baw ki adi Jeju Kirisiti ində taa dann nje koy'gi'ti. M'in njekawkulə kigo ndigi'ti lə de'gi el, taa ki takul de madi el tɔ. ² J'in ki ngannkon'm'gi pəti ki in sə'm nan'ti ne, ji ndangi makitu kin j'adi'se in *Njekawnan'gi ki sii dɔnangi Galasi'ti*. ³ Ji dəji kadi memaji ki kisimaji lə Baw'je Luwə in ki Burəbe lə'je Jeju Kirisiti in sese nan'ti. ⁴ Jeju ki, inbe ilə rɔ'ne kɔ ugə'n dɔ'je kadi Luwə inyə'n go majel'gi lə'je kɔ, kadi to nya'gi ki majel ki dɔnangi'ti ne awi ki tɔgi dɔ'je'ti el. Jeju Kirisiti ra be tado in go ndigi'ti lə Luwə ki Baw'je. ⁵ Kadi tɔji in lə Luwə ki dɔkagilo'gi ki dɔkagilo'gi. *Amen!

Poyta ki maji in kareba

⁶ Luwə ə in nje ɓar'se ki takul memaji lə Kirisiti, nga kin, in tɔli gidi'se kalangi ba adi'ə, ə in tɔli rɔ'se go Poyta'ti ki maji ki rangi yo†. In nya ki ət'i'm ɓol ngayn. ⁷ A oy toki Poyta ki maji ki rangi to non ɓay, nan Poyta ki maji ki rangi goto. In de'gi par ə isi yəti dɔ'se ki nyando'gi lə'de ki rangi, kadi n'yəti ginn Poyta ki maji lə Jeju Kirisiti. ⁸ Kin ə re de madi ki rangi, eke in j'inbe, eke malayka'gi ki dɔran'ti, re ilə'se mbər Poyta ki maji ki to dangi ki in ki j'ilə'se mbər'ə kin ningə, kadi de'ə kin Luwə mann'a. ⁹ Ta kin m'el'se kete nga, nan m'təl m're dɔ'ti ngosine kadi m'el'se ɓay: re de madi re ilə'se mbər Poyta

---

* **1:2** 1.2 KNK 16.6 † **1:6** 1.6 2.3-5, 12-14

ki maji ki to dangi ki in ki m'ilə'se mbər'ə kin ningə, kadi de'ə kin Luwə mann'a.

¹⁰ Ningə ki ngə'sine kin, m'nji m'sangi kadi m'ingə maji rɔ Luwə'ti um m'nji m'sangi kingə maji rɔ de'gi'ti el. M'nji m'sangi kadi m'nəl de'gi el. Re m'nji m'sangi kadi m'nəl de'gi bay ningə, m'a m'in njekuləbər lə Kirisiti el.

Poyta ki maji ki in rɔ Kirisiti'ti

¹¹ M'el'se madi in gəri ngannkon'm'gi, toki Poyta ki maji ki m'ilə'se mbər'ə kin in rɔ de'ti el. ¹² In Jeju Kirisiti ə te ki dɔ'a adi'm m'gər, um in de madi ə adi'm el num, ndo'm el num to.

¹³ Dɔkagilo'ti ki kete m'in me kun go Luwə'ti lə *Juwipi'gi, m'gər kadi oyi poy kulə ra'm'gi ki m'ra bəti. M'ində kum Njekawnan'gi ndoo kində ki aldo maji, taa m'sangi kadi m'tuji'de kɔ to. ¹⁴ Me kun go Luwə'ti lə Juwipi'gi, m'ra yan'm ki kete kete madi utə yan madi'm Juwipi'gi ki bal koji'de in nan'ti sə'm. M'ra m'utə'de tado m'tingə bil tado nyajibəlbe lə kaw'm'gi‡. ¹⁵ Nan Luwə ki ɔri'm ində'm ta dangi loki m'in me kon'm'ti bay, bari'm kigo memaji'ti li'ə. ¹⁶ Loki oo maji ngayn kadi te ki dɔ Ngonn'o adi'm, kadi m'iləmbər Poyta ki maji li'ə ginn de'gi ki in Juwipi'gi el, m'aw m'taa ta koji rɔ de madi'ti el§. ¹⁷ Taa, m'aw Jerujalem'ti m'ingə nje'gi ki in njekawkulə'gi ki kete non'm'ti el to. Kalangi ba, m'ində taa m'aw dɔnangi Arabi'ti, taa m'təl m're Damasi'ti. ¹⁸ Bal mutə go'ti bay taa, m'aw Jerujalem'ti kadi m'ingə Piyər m'gər'ə. M'ingə

‡ **1:14** 1.14 13-14; KNK 8.3, 22.3-5, 26.9-11 § **1:16** 1.16 15-16; KNK 9.3-6, 22.6-10, 26.13-18

m'nji si'ə ndo dɔgi gidə in mi*. 19 Ningə lo kin'ti, m'oo njekawkulə ki rangi el. De ki m'oo'ə in Jaki† ki ngonkon Burəbe lə'je Jeju Kirisiti par. 20 Ki non Luwə'ti, ta ki m'ndangi m'adi'se kin in ta ki rɔta'ti um m'elta ngom el. 21 Go'ti m'oti m'aw dɔnangi Siri'ti ki dɔnangi Silisi'ti. 22 Ningə dɔkagilo'ə'ti kin, Njekawnan'gi lə Kirisiti ki dɔnangi Jude'ti oyi darɔ'm ki kum'de el. 23 Poyta lə'm par ə oyi ki ndu mbər eyina: «De ki kete isi ində kum'je ndoo kaa, ngosine kin in nga ə a iləmbər Poyta ki maji ki ndoki ndigi kadi n'tuji kɔ kaa.» 24 Lo kin'ti, uləi tɔji dɔ Luwə'ti tado lə'm.

2

Kingə nan lə njekawkulə'gi Jerujalem'ti

1 Bal dɔgi gidə in sɔ go'ti, m'təl m'aw Jerujalem'ti gogi bay. J'aw nan'ti ki Barnabasi. M'adi Titi aw se'je nan'ti tɔ*. 2 M'təl m'aw Jerujalem'ti gogi tado Luwə te ki dɔ adi'm kadi m'aw gogi. M'aw m'bar ngatɔgi'gi lə njekawnan'gi ki Jerujalem'ti gədi kare, m'or'de ginn Poyta ki maji ki m'nji m'iləmbər'ə dann de'gi'ti ki in Juwipi'gi el. M'or'de ginn'ə be kadi kulə'gi ki m'ra kete ki in ki nanyi kadi m'ra bay kin in ki ndangi kare el. 3 Ningə, madikulə'm Titi ki in sə'm in Gireki. Nan de ki asi kində tɔgi dɔ'a'ti ad'a uɟə mɔti'ne goto. 4 Ta lə kujə mɔti, in ta lə de'gi ki rai rɔ'de to ngannkon'gi be nan in ngannkon'je'gi el†, rei uri dann'je'ti kigo ngəin'ti ndigi kadi Titi

* **1:18** 1.18 KNK 9.26-30 † **1:19** 1.19 2.9; KNK 15.13 * **2:1**
2.1 KNK 11.30, 15.2 † **2:4** 2.4 1.7

ujə moti'ne. Degə'gi kin ndigi kadi n'oyi ke ki gorow ki bann ə ji təl'n de'gi ki taa k'inyə taa wa? Ji təl de'gi ki taa k'inyə taa me kində rə nan'ti ki Kirisiti. Ndigi kadi to j'isi ba to bər'gi ginn ndukun'ti. ⁵ J'in j'inyə'de kadi dumi dɔ'je el, kadi ta ki rəta'ti lə Poyta ki maji kin to'n tado lə'se. ⁶ Ningə de'gi ki in kibo lə njekawnan'gi, ki adi ta lə'de ə de'gi isi rai kulə in non. K'in ə usi'm dɔ k'in kibo'ti lə'de el. Tado Luwə oo de madi toki in ki ngayn utə mad'a el. Taa de'gi kakin ndəi togi dɔ'm'ti el tɔ. ⁷ Nya ki gəri ənn: gəri kadi in Luwə ə ulə kulə kiləmbər Poyta ki maji dann de'gi'ti ki in Juwipi'gi el ji'm'ti. Adi'm toki adi'n Piyər in nje kiləmbər Poyta ki maji dann Juwipi'gi'ti kakin be tɔ. ⁸ Luwə ində Piyər adi in njekawkulə rə Juwipi'gi'ti, ə ində'm adi m'in njekawkulə rə de'gi'ti ki in Juwipi'gi el tɔ. ⁹ Jaki in ki Piyər ki Jan in de'gi ki de'gi gəri'de kadi in kagi ngawdann ki adi togi njekawnan'gi. Ningə inbe'gi kin ka gəri kadi to ki rəta'ti, Luwə ə ulə kulə kin ji'm'ti m'in ki Barnabasi, kigo me maji'ti li'ə. In be ə, ji rai madi nan se'de ji toji'n k'in kare lə'je kadi j'in j'aw rə de'gi'ti ki in Juwipi'gi el ə ingi awi rə Juwipi'gi'ti tɔ. ¹⁰ Nya ki dəji'je, in kində kum go njendoo'gi'ti. Ningə in kin in nya ki m'ində kum go'ti maji m'nji m'ra tɔ‡.

Pol ndangi Piyər me bebo'ti ki Antiyosi

¹¹ Nan loki Piyər re Antiyosi'ti§, ra nya ki gorow'ə'ti el, adi m'ndang'a takum de'gi'ti.

¹² Nya ki ra nya, kete non kadi de'gi madi ki

---

‡ 2:10 2.10 KNK 11.29-30 § 2:11 2.11 KNK 11.19-26

Jaki ilə'de'ti rei tei, Piyər sɔ nya nan'ti ki de'gi ki in Juwipi'gi el. Nan loki rei tei, Piyər ɔr rɔ'ne gogi, mbəti kusɔ nya ki de'gi ki sɔ se'de nya kete kakin. Mbəti kusɔ se'de, tado ɓol njekujəmɔti'de ki oo'de. ¹³ Ra adi nje kawnan'gi ki nan'gi ki in Juwipi'gi, ndangi Piyər me tulə rɔ nan'ti kin tɔ. Biti kadi Barnabasi inbe ki dɔ'ne osi me hal kədikumnan'ti lə'de kakin tɔ. ¹⁴ Loki m'oo kadi nya ra'de un gorow ki rɔta'ti lə Poyta ki maji el, m'ndangi Piyər takum'de'gi pəti m'ene: «Re in ki in Juwipi, inyə nyara Juwipi'gi, ə in ra nya lə Juwipi'gi el, ə ra bann ə in ge kində togi dɔ de'gi'ti ki in Juwipi'gi el kadi rai nya lə Juwipi'gi.» ¹⁵ J'in ningə, j'in Juwipi kojibe'gi, um j'in ndəgi de'gi ki njeramajel'gi kam el. ¹⁶ Ji gər kadi Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki takul kunme kadi Jeju Kirisiti par, um ki gorow ra go ndukun'ti lə *Moji el. In be ə, j'in kaa, j'un me'je j'adi Jeju Kirisiti kadi Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti. Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme kadi Kirisiti um ki gorow təl rɔ go ndukun'ti lə Moji el. Tado de kare ki Luwə a ɔrta dɔ'a'ti ki gorow təl rɔ go ndukun'ti lə Moji goto*. ¹⁷ Ki ngəsine kin, j'in Juwipi'gi, toki ji sangi row kadi Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki gorow kunme me tɔ Kirisiti. Toki ji ra be ə de'gi oyi'je to ki j'in njeramajel'gi tado ji təl rɔ'je go mbərkikində'ti lə Moji el ə lo kin'ti, Kirisiti in nje ra kulə lə majel wa? Jagi in be el. ¹⁸ Nya kin toji kadi, re m'təl m'aw go ndukun'gi'ti ki m'inyə'de kɔ kete

---

* **2:16** 2.16 Ròm 1.17, 3.20,22; Pa'gi 143.2

kin ningə, m'inbe m'nji m'gangi ta do'm'ti to nje k'aldə ndukun. ¹⁹ Ki ojido ndukun ə, m'oy koy ki in ndigi lə ndukun, kadi m'nji ki do'm taa tado lə Luwə. M'in ki bər kagidəsi'ti nan'ti ki Kirisiti. ²⁰ Ningə kisi'm ki do'm taa, in m'in ə m'nji ki do'm taa el, nan in Kirisiti ə isi me daro'm'ti. Kisikidotaa lə'm ki me de'ti, m'nji me kunme kadi Ngonn lə Luwə'ti. Ngonn Luwə ki ndigi'm ə adi ro'ne tado lə'm. ²¹ M'a mbəti memaji lə Luwə el. Tado re in ki gorow təl ro go ndukun'ti lə Moji ə Luwə ɔri'n ta do de'ti ningə, koy lə Kirisiti in nya ki ndangi pasira kareba.

3

Ndukun ki kunme kadi

¹ In nje do ki ra dana el ki Galati'ti! Ɔri ginn koy lə Kirisiti do kagidəsi'ti ar njay adi oyi to, nga de ki bann ə yəti do'se be wa? ² M'el'se nya kare m'adi gəri: In tado Poyta ki maji ki taai, ə uni me'se adi kin, ə Luwə adi'n'se Ndil'ne um in tado ra go ndukun'ti lə Moji el. ³ Ra bann ə do'se ra dana el be wa? Lo kulə ngirə'ti, uwəi kul Ndil Luwə, ningə ki ngosine kin in gei kadi uwəi kul daro nga wa? ⁴ Nga kon ki ingəi kədi be kin in kareba ki ndangi wa? Re in kareba ningə, Luwə ki nje kadi'se Ndil ki kar njay adi'se tado ri wa? ⁵ Luwə adi'se Ndil'ne taa ra nyakoji'gi ki əti bol dann'se'ti to. Eke ra be tado təl ki in təli ro'se go ndukun'ti lə Moji wa? Jagi in be el, ra tado kun ki j'un me'je j'adi Poyta ki maji ki j'oo.

Kunme lə Abiraham

6 Be ə *Abiraham un me'ne adi Luwə, ə Luwə tudə kunme li'ə ə oo'n'ə de'ti ki dana takum'ne'ti*. 7 Maji kadi in gəri maji toki de'gi ki uni me'de adi Luwə ə in ngann'gi lə Abiraham ki rəta'ti†. 8 Makitu lə Luwə el bal ngayn kete toki de'gi ki in Juwipi'gi el, Luwə təl'de de'gi ki dana takum'ne'ti ki takul kunme lə'de. Poyta ki maji kin in ki k'el Abiraham toki Luwə a njangi dɔ de'gi pəti ki dɔnangi'ti ne ki takul'ə‡. 9 In be ə, nje kunme'de, Luwə a njangi dɔ'de toki njangi'n dɔ Abiraham ki nje kunme'ne be.

10 De'gi pəti ki oyi kadi Luwə a ɔrta dɔ'de'ti ki takul təl rɔ go ndukun'ti, ta ki gangi in dɔ'de'ti. Ta ki gangi in dɔ'de'ti, tado makitu lə Luwə ene: de ki ra ki ində kum'ne go ndukun'gi'ti ki in ki ndangi me makitu'ti lə Luwə kin ki dɔkagilo'gi pəti el ningə, ta ki gangi in dɔ'a'ti§. 11 Ji gər maji kadi de ki Luwə təl'ə ki dana takum'ne'ti ki takul təl rɔ go ndukun'ti goto. Tado makitu lə Luwə ene: «De ki un me'ne adi Luwə ə in de ki dana, ningə ki takul kunme li'ə ə a ingə'n kaji tɔ*.» 12 Ki rəta'ti, ndukun in ki kunme kadi in nya'gi ki dangi dangi. *Ndukun ene: «De ki ra go ndukun'gi'ti ə a ingə kaji kigo təl rɔ go'ti†.» 13 Kirisiti taa'je ilə'je taa ta mann'ti lə ndukun. Kirisiti ɔr ton'gi, mann ki re a osi dɔ'je'ti, Kirisiti un dɔ'ne'ti tor'je'ti. Tado makitu lə Luwə ene: «De ki bəri'ə dɔ kagidəsi'ti in de ki Luwə mann'a‡.» 14 In be kadi njangi dɔ ki Luwə

* 3:6 3.6 Lotum 15.6; Ròm 4.3 † 3:7 3.7 Ròm 4.16 ‡ 3:8 3.8 Lotum 12.3 § 3:10 3.10 Ndukun ki nja joo 27.26 * 3:11 3.11 Abakuki 2.4 † 3:12 3.12 Lebitiki 18.5; Ròm 10.5 ‡ 3:13 3.13 Ndukun ki nja joo 21.23

un mindi'ne kadi n'adi Abiraham kin, de'gi ki in Juwipi'gi el kaa ingai ki takul memaji la Jeju Kirisiti. Ningə, kadi ki gorow la kunme kadi, j'ingai Ndil ki Luwə un ndu'ne kadi n'adi'je.

Ndukun in ki kunmindi

¹⁵ Ngannkon'm'gi, m'a m'un nya kare ki j'isi j'oyi ki ndo'gi pəti donangi'ti ne kadi m'oji'n'se nya kin: loki de ilə ndu'ne, do'ti, de mad'a ki rangi ki asi kadi tuji kunndu kin, eke kadi ilə ki rangi do'ti goto. ¹⁶ Ningə, kunndu ki Luwə un adi Abiraham, ki de ki ginn koji'ti li'ə kaa in be to. Makitu la Luwə ene: «Luwə un mindi'ne adi'de ki ginn koji'ti la Abiraham§,» adi in de ki kareba, ki in Jeju Kirisiti, um makitu ene: «Luwə un mindi'ne adi de'gi ki ginn koji'ti la Abiraham,» to de'gi ki banyinan el. ¹⁷ Nya ki m'ge kadi m'el ə to kin: Luwə un mindi'ne adi Abiraham, kadi n'ra do'ti. Ningə asi bal bu so ki do mutə go'ti bay taa, ndukun re. Ndukun ki re go gogi kin ra togi kadi tuji kunndu ki Luwə ulə'n adi Abiraham kete kin el. ¹⁸ Re Luwə adi nya de'gi ki gorow təl ro go ndukun'ti ningə, toji kadi in kigo kunndu'ti ə Luwə adi'n nya de'gi el. Nga j'oo kadi in ki gorow kun mindi ə Luwə adi'n majikur re do Abiraham'ti.

Kulə la ndukun

¹⁹ Re in be ningə, ke kuləra ndukun ki Luwə adi Juwipi'gi in ri wa? Luwə adi ndukun kadi gəri majel ra'de'gi ki isi rai takum Luwə'ti. Biti kadi nginən re ngonn ki ginn koji'ti la Abiraham. Ə re ngonn ki ginn koji'ti la Abiraham

kakin re tɔ ningə, ndukun aw ki tɔgi el nga. Loki Luwə ndigi kadi ndukun, in malayka'gi ə Luwə ulə'n'de ki gorow læ de ki kare ki ra mbunə Luwə'ti ki de'gi*. ²⁰ Nan loki Luwə un ndu'ne kadi n'a n'ulə ki njangi dɔ n'adi Abiraham, in Luwə inbe ə ra ki rɔ'ne, um in de madi ə ra mbunə'de'ti ki Abiraham el. ²¹ Eke in kin ɔji kadi ndukun ɔsi ta kunndu læ Luwə wa? Jagi ɔs'ɔ ta el. Re ndukun madi to non, asi kadi adi de'gi kaji ningə, m'gər kadi re ndukun a ɔrta dɔ de'gi'ti non Luwə'ti. K'in ə ndukun ki be kin goto. ²² Makitu læ Luwə ene: De'gi pəti ki dɔnangi'ti in ginn tɔgi'ti læ majel. To be kadi kunndu ki Luwə un adi nje k'un me'de k'ad'a, tɔlta'ne me kunme kadi Kirisiti'ti.

²³ Kete taa kadi dɔkagilo kunme kadi Jeju Kirisiti re, j'isi to dangay'gi ginn tɔgi'ti læ ndukun. J'isi ginn'ti biti kadi Luwə te ki dɔ kunme kadi Jeju Kirisiti adi'je. ²⁴ Dɔkagilo'ə'ti kin ndukun to to nje kində kum'ne go'je'ti biti kadi Kirisiti re'n. Lo kin'ti nga a Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki takul kunme kadi Kirisiti. ²⁵ Go kunme'ti, j'in ginn tɔgi'ti læ ndukun ki kete isi ində kum'ne go'je'ti kakin el nga. ²⁶ Tado ingi pəti, in ngann'gi læ Luwə ki takul kunme me tɔ Jeju Kirisiti. ²⁷ Ingi pəti, rai'se batəm læ Kirisiti, adi toi to Kirisiti inbe be. ²⁸ Ngosine, dangi dangi goto mbunə de'gi'ti. Juwipi eke Gireki goto; bər eke bər el goto; dene eke dingəm goto. Pəti, in kareba me kində rɔ nan'ti me tɔ Jeju Kirisiti'ti. ²⁹ Re in de'gi læ Jeju Kirisiti ningə, in ginn koji læ Abiraham tɔ. A ingəi nya'gi pəti ki Luwə

---

* 3:19 3.19 KNK 7.53

un ndu'ne kadi n'adi Abiraham ki de'gi ki ginn koji'ti li'ə to.

4

In bər el nga, nan in ngonn Luwə

¹ Nya ki kadi m'adi in gəri ə to kin: ta lə ngonn ki kadi ndo'a ə in ə a ingə nya nduwə lə baw'ne. In ə in bə nyakingə'gi pəti, nan loki nanyi ngonn bay, oo rə'ne kadi n'to ta dangi ki bər el. ² In ginn tōgi'ti lə njekində kum'de go'ə'ti kigo nya'gi'ti li'ə, biti kadi dəkagilo ki baw'a oji asi bay taa, a adi'ə nya'gi li'ə. ³ J'ingi kaa to be to. Loki ji gəri Jeju Kirisiti el, ji nanyinan ginn bər'ti lə tōgi ndil'gi ki dangi dangi ki donangi'ti ne*. ⁴ Nan loki dəkagilo asi, Luwə ulə Ngonn'o adi re. Ngonn ki dene oj'o ginn ndukun'ti lə Juwipi'gi. ⁵ Re kadi taa do de'gi ki sii ginn tōgi'ti lə ndukun ilə'de taa, kadi to təl'de ngann'gi'ti lə Luwə. ⁶ In ngann'gi lə Luwə ki rōta'ti, be ə Luwə ulə Ndil ngonn'o me'de'ti. Ndil ki isi bər nya Aba! Bai†. ⁷ In be ə, in bər'gi el nga, in ngann'gi lə Luwə. Ə re in ngann'gi lə Luwə ningə, Luwə a adi'se nya nduwə'gi pəti ki ngəm tado lə ngann'ne'gi kigo memaji'ti li'ə.

Pol bol kadi Galati təli awi ginn ndukun'ti gogi

⁸ Kete, loki in gəri Luwə el bay, isi rai bər lə yo'gi ki dangi dangi, nan ki rōta'ti ə in luwə'gi el. ⁹ Nga ki ngosine kum'se te do Luwə'ti, adi Luwə gər'se to yan'ne'gi nga, ə ra bann be ə in ndigi təli kaw ginn tōgi ndil'gi ki tōgi'de goto kakin

* **4:3** 4.3 4.9; Kol 2.8, 20 † **4:6** 4.6 Mrk 14.36; Röm 8.15

bay wa? Tado ri ə in ndigi təl k'aw ra bər lə'de bay wa? ¹⁰ Sii ndəi kum'se go ndo'gi madi'ti, go nanyi ko'ti, go dəkagilo'gi'ti, kigo bal'gi madi'ti bay! ¹¹ M'bol kadi kulə ki m'ra dann'se'ti be kin to kare rə'm'ti ki ndangi.

¹² Ngannkon'm'gi, m'uwə ngonn mbay nja'se ba, toi to m'in be, tado m'in ka m'to to ingi be to. In gəri maji, nya madi ki low'ə'ti el kare ki rai sə'm goto. ¹³ Kadi me'se olo do'ti, toki in ki gorow lə monyi ə m'ilə'n'se mbər Poyta ki maji ki m'ilə'se dəkete. ¹⁴ Me rəto'ti lə'm, asi kadi re a kidi'm'in ge, inyəi'm'in ge, nan rai nya kin sə'm el. In uwəi'm'in rə'se'ti to kuwə yo. Nan oyi m'in to malayka lə Luwə eke Jeju Kirisiti inbe ki do'ne be yo. ¹⁵ Dəkagilo'ə'ti kin rə'se nəl'se ngayn, nga ngə sine rənel kakin aw ra be. M'gər maji kadi dəkagilo'ə'ti kin re ingəi row kadi ɔri kan kum'se adi m'in ka re a ɔri adi m'in. ¹⁶ Ningə ke bone m'təl njeban lə'se tado k'el ki m'el'se ta ki rəta'ti wa? ¹⁷ De'gi ki isi ədi'se kin, mərta lə'de tado lə'se ki isi rai nya kin in mərta ki majel. Isi ndigi kadi gangi'se nan'ti sə'm kadi n'awi sese go'de'ti yo. ¹⁸ Maji kadi ji tingəi me nyara'gi'ti ki maji ki dəkagilo'gi pəti. Dəkagilo ki m'goto sese kaa maji kadi uwəi nyara ki maji ba um inyəi taa el. ¹⁹ Ngann'm'gi, m'ingə kon ki rangi bay tado lə'se to dene ki nje ndo be, biti kadi in təli de'gi ki tɔgi gangi me ta'ti lə Kirisiti. ²⁰ M'ndigi kadi m'in sese nan'ti ki ngə sine inbe kin, kadi m'el'se ta ki ndu ki sow kel'n'se ta. Tado me'm ra sururu tado lə'se.

Kunmindɪ ki joo, Agar in ki Sara

21 Ingi ki in ndigi kadi sii ginn togi'ti la ndukun, eli'm'in nya kin adi m'oo: Oyi ta ki ndukun el kin el wa? 22 Ndangi me makitu'ti la Luwe eyina: «Abiraham oji ngann'gi ki dingam joo: ki kare, kon'a in ber e ki nungi kon'a in ber el to. Dene ki ber to'a nan Agar, e in ki ber el to'a nan Sara to‡.» 23 Ngonn la dene ki ber, oji'e toki oji ndegi ngann'gi peti ki donangi'ti, nan ngonn la dene ki ber el, koj'o to ta dangi. Luwe un ndu'ne adi kete do koji ngonn'ti kin§. 24 Me ta'gi'ti kin Luwe oji'je nya kare kadi ji gar. Dene'gi ki joo kin oji do kunmindi'gi joo ki Luwe un: Kunmindi ki do mbal Sinay'ti in Agar ki a oji ber'gi. 25 Agar in mbal Sinay ki Arabi'ti, to to bebo ki Jerujalem ki dokagilo'ti ki bone kin be. To be tado Jerujalem ki de'gi ki me'ti peti in ber'gi ginn togi'ti la ndukun. 26 Nan Jerujalem ki taa, in ki taa k'inye taa. In e in kon'je to. 27 Tado ndangi eyina: «In kuji de ki dene ki oji ngonn el, in ra ronnel, in ki gar to ndo ngonn el, ra ronnel, turi jagira tado dene ki ngaw'a mbet'e a aw ki ngann'gi ngayn utu in ki isi ki ngaw'ne*.» 28 Nan in ngannkon'm'gi, in ngann'gi ki oji'se kigo kunndu'ti la Luwe to Isaki be. 29 Nan mayinu ngonn ki oji'e ki gorow ki de'gi isi oji nan inda kum ngonn ki de'gi oji'e kigo Ndil Luwe'ti ndoo. To tanan be bone to. 30 Eke ta ri e makitu la Luwe el wa? Makitu la Luwe el ene: «Tuwe dene ki ber ki ngonn'o ko, tado ngonn la dene ki ber a in to kinge nya nduwe nan'ti ki ngonn

‡ 4:22 4.22 Lotum 16.15, 21.2 § 4:23 4.23 Lotum 17.16; Rom 9.7-9 * 4:27 4.27 Ejay 54.1

lə dene ki bər el†.» ³¹ Ngannkon'm'gi, ki ojido'je, j'in ngann'gi læ dene ki bər el, nan j'in ngann'gi læ dene ki kare ki in de dərɔ'ne yo.

5

Kirisiti taa'je inyə'je taa

¹ Kirisiti taa'je ilə'je taa kadi j'in ki taa k'ilə taa ki biti ki non'ti. Rai do nja'se'ti, inyəi rə'se kadi de madi təl ilə jugi bər mindi'se'ti el nga. ² Oyi maji, m'in Pol m'el'se ta taga wangi: Re adi ujəi mət'i'se bay ningə, Kirisiti a təl nya ki kare. ³ M'ndər mbi'se ki nja joo bay, de ki ra ki adi ujəi mət'ɔ, maji kadi ində ta'ne dəm go ndukun'gi'ti. ⁴ In de'gi pəti ki oyi kadi Luwə təl'je de'gi ki dana takum'ne'ti ki gorow læ ndukun læ Juwipi'gi, in ki gangi nan'ti ki Kirisiti. A asi kingə ramaji læ Luwə el biti. ⁵ Ki sɔw do'je, j'ində me'je'ti kadi Luwə a ɔr ta do'je'ti tado j'uni me'je j'adi Jeju Kirisiti. In kin ə j'isi ji nginə ki tɔgi læ Ndil Luwə. ⁶ Re de madi ində rə'ne nan'ti me tɔ Jeju Kirisiti'ti, ə ujə mət'i'ne, eke ujə mət'i'ne el kaa, in nya ki kar'a goto. Nya kibo ngayn in ta læ kunme, me kulə ndigi nan'ti. ⁷ Lo kulə ngirə'ti, rai kulə ki maji awi ki kete kete, nga ki ngosine kin nan ə ɔgi'se ra kulə ki rɔta'ti kakin nga wa? ⁸ Luwə ki bər'se kadi in de'gi li'ə, ɔji'se kadi rai be el. ⁹ De'gi eli eyina: «Ngonn hum ki nden ra nduji ki lɔy adi in.» ¹⁰ Tado ingi ki j'indəi rə'je nan'ti ki Burəbe Jeju Kirisiti, m'gər maji kadi ingi kaa mərta to m'in be tɔ. Taa m'gər maji kadi de ki yəti do'se kin, re de'ə in nan nan kaa Luwə a

† **4:30** 4.30 29-30; Lo tum ginn nya'gi 21.9-10

gangi ta do'a'ti. ¹¹ Ngannkon'm'gi, ki sow do'm, re m'nji m'ilambær kadi, ri ri kaa, de ujø moti'ne bay taa Luwø or ta do'a'ti ningø, Juwipi'gi a indøi kum'm ndoo el nga. A indøi kum ndoo el, taa re koy læ Kirisiti do kagidøsi'ti a in nya kow tado læ'de el to. ¹² Ki rø nje yøti do'se'ti, maji kadi re a ujøi yan'de to kujø inbe ba pøti par.

Adi Ndil ki ar njay or non'se

¹³ Ngannkon'm'gi, yan'se ki sow do'se ønn: Luwø bar'se kadi in ki taa k'ilø taa. K'in ø, kadi taa k'ilø taa kin in row ki kadi rai nya læ darø toki me'se ndigi el. Nan kadi rai kuløbær adi nan ki yo ki ne me ndigi nan'ti. ¹⁴ Tado ndukun'gi pøti tølita'de me ta'ti ki ene: «A in ndigi de mad'i to darø'i inbe be» kin*. ¹⁵ Re rai nya to da'gi ki mu be, donyi nan, adi nan do'gi ø, gonyi rø'se maji nan a tuji nan. ¹⁶ In be ø, m'el'se m'ene: Inyøi Ndil Luwø ki ar njay adi or non'se ningø a rai nyønn'gi læ darø el. ¹⁷ Tado nyønn'gi læ darø kakin isi røi ki Ndil Luwø, ningø Ndil Luwø isi rø ki nyønn'gi læ darø to. Tøgi'gi ki joo kin isi røi nan dann'de'ti, ningø lo kadi rai nya ki me'se ndigi goto. ¹⁸ Re Ndil Luwø or'se tarow ø, ndukun aw ki tøgi do'se'ti el. ¹⁹ Nya'gi ki majel læ darø toi taga wangi: Adi in nya ki to njen, ki kaya, ²⁰ ra yo'gi, ra mboli, kosinan ta, kotanan el, jangi, wongi, nii, gangi nan, kør kum nan, ²¹ kumnda, gon yiwi, kusø nya kædi ki ndøgi nyara'gi ki tanan be kin. M'el'se toki m'el'n kete, njera nya'gi ki be kin a oy Konbe læ Luwø el.

---

* **5:14** 5.14 Lebitiki 19.18

22 Ningə, kuləra lə Ndil Luwə in: ndiginan, ronel, kisimaji, kisidəti ki nan, memaji, ramaji ki ra nya in low'ə'ti, 23 ki səl ləm ləm, kulə darə ginn təgi'ti. Ndukun əsi ta kulə ra'gi kin el. 24 De'gi pəti ki in yan Kirisiti, təti rə darə ki ndigi ra'gi li'ə pəti də kagidəsi'ti. 25 Re in Ndil Luwə ə adi'je kisikidətaa ningə, maji kadi j'adi Ndil ə ər'je tarow. 26 Ononyi'se kadi j'in nje kundə taa. Maji kadi j'adinan wongi el, taa kadi jangi ra'je dənən'ti el tə.

6

Ki ra ki nan yo ki ne

1 Ngannkon'm'gi, re oyi de madi isi ra nya ki go'ti el, ingi ki awi ki Ndil Luwə me'se'ti, rai si'ə kadi təl re də row'ti ki maji. Nan k'in ə kadi əji'ə ki mindi ki səl ləm taa. M'elta kin de ki ra dann'se'ti kadi oo rə'ne maji nan a osi me nyanan'ti. 2 Rai kadi tai nya ki kəy dənən'ti yo ki ne. Re rai be ningə, a in nje təl rə go ndukun'ti lə Kirisiti. 3 Re de madi oo rə'ne tə n'in de ki tuwəl nan in de ki kare ningə de'ə kin isi ədi rə'ne tə kədi. 4 Kadi nan nan ka ində manji kulə ra'ne oo. Re maji ningə, kadi ra ronel də kulə'ti ki inbe ra um kadi un rə'ne ində kadi ndəgi de'gi'ti tado kulə ra'de el. 5 Oyo, kadi ji gəri toki nan nan ra ta kulə ra'ne'ti.

6 Maji kadi de ki nje taa nyando ki in rə Luwə'ti, kanyi nyakingə'gi lə'ne pəti ki de ki njendo'ə nya. 7 Ədi rə'se el, de a mbo ki Luwə el. Nya ki de duw a təti kand'a. 8 Kin ə re de duw nya kigo darə'ti ningə, kand'a ki a təti in koy. A kin ə re de duw nya kigo Ndil Luwə'ti tə

ningø, kand'a ki a tėti in kaji ki to biti ki non'ti. ⁹ Lo kin'ti, maji kadi j'inyøi ta ramaji el. Loki j'uwøi rø'je lo ra'a'ti ningø, j'a ji tėti kand'a ki maji døkagilo'ø'ti. ¹⁰ In be ø, loki j'ingø døkagilo ramaji ningø, maji kadi ji rai maji ki de'gi pøti. Kibo ngayn in nje ki uni me'de adi Jeju Kirisiti.

Ta ki døboy'ti ki kuwø ji nan

¹¹ Gonyi nya ki m'ndangi m'adi'se kin. M'ndangi boi guri guri ki ji'm m'inbe. ¹² In nje ki ndigi kadi n'nøli de'gi ki dønangi'ti ne ø isi indøi tøgi dø'se'ti kadi ujøi møti'se. Rai be kadi de'gi adi'de kon tado ta koy læ Kirisiti dø kagidøsi'ti el. ¹³ Inbe'gi ki nje kujø møti kin, uni go ndukun'gi læ Juwipi'gi ba pøti el. Ndigi kadi ingi yo ø ujøi møti'se kadi in nya køjirø lødø dø'se'ti. ¹⁴ Ki øjido'm m'inbe, m'indø gu'm ki kagidøsi læ Burøbe læ'je Jeju Kirisiti, um m'indø gu'm ki nya ki rangi el. Tado ki takul koy læ Jeju Kirisiti dø kagidøsi'ti, nya'gi ki dønangi'ti ne tøli nya ki koy tado læ'm, toki m'inbe m'tøl nya ki koy tado læ nya'gi ki dønangi'ti ne be tø. ¹⁵ Ningø re de ujø møti'ne eke ujø møti'ne el ka, in nya ki kar'a goto. Nya ki bo ngayn in ta kadi de tøl nyakindø ki sigi. ¹⁶ Kadi kisimaji ki memaji læ Luwø in dø de'gi'ti pøti ki uni gorow ki sigi, ki de'gi pøti ki in de'gi læ Luwø.

¹⁷ K'aw ki kete kin, kadi de tulø'm nan'ti el nga. Tado m'aw ki ndunø dø'gi ki øji go kon læ Kirisiti darø'm'ti. ¹⁸ Ngannkon'm'gi, kadi memaji læ Burøbe læ'je Jeju Kirisiti in nan'ti sese. Amen.

Ta lə Luwə Kunmindɪ kɪ Sigi
New Testament in Gor

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gor

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

2c67456e-bce1-5ef4-9c95-47d2d9335aa4